petr čichoň

slezský román

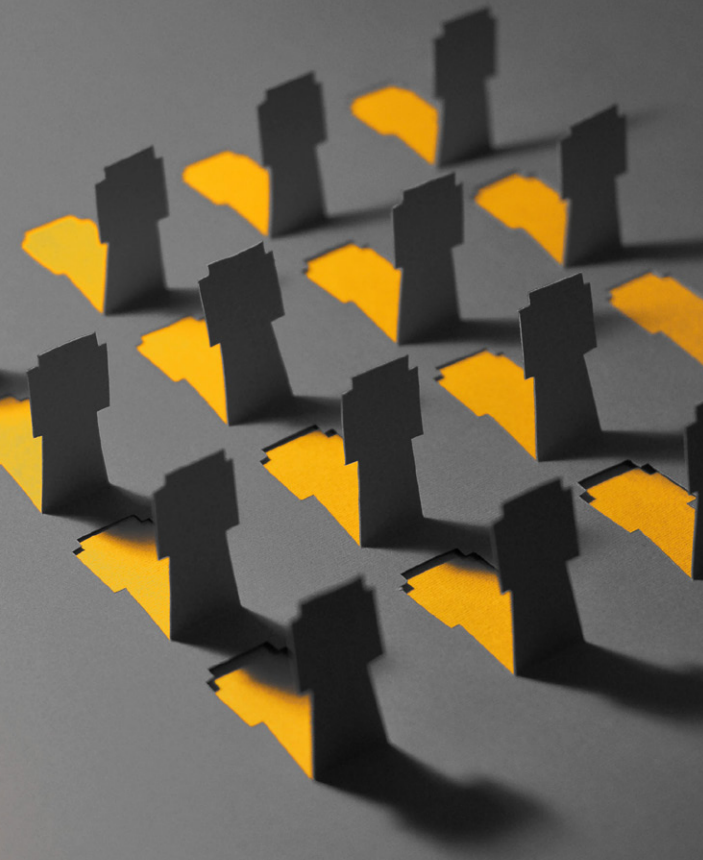

HOST

HOST

petr čichoň

BRNO

slezský román

HOST BRNO 2012

petr čichoň slezský román

© Petr Čichoň, 2011
© Host — vydavatelství, s. r. o., 2011, 2012 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7294-757-7 (Formát PDF)
ISBN 978-80-7294-758-4 (Formát ePub)
ISBN 978-80-7294-759-1 (Formát PDF pro čtečky)
ISBN 978-80-7294-760-7 (Formát MobiPocket)

JIŽNĚ OD STRAHOVIC LEŽÍ MALÉ ÚDOLÍ,
VE KTERÉM, JAK TVRDÍ POVĚST, KDYSI
STÁL ZÁMEK S VELKÝMI HODINAMI. BYL
VŠAK POSTAVEN NA BAŽINATÉM PODLOŽÍ
A JEDNOHO DNE SE PROPADL DO ZEMĚ.
DODNES, KDYŽ JE ÚPLNÉ TICHO, BÝVÁ
Z PODZEMÍ SLYŠET TIKOT HODIN.

první část

1

Walter Klučka a Kurt Hofrichter sedí ve starém žigulíku a blíží se k Norimberku. Jsou okouzleni dálnicí: zdá se jim lepší, pevnější, kvalitnější než silnice doma. Stejně jako německé nebe. Kdyby znali romantického malíře Caspara Davida Friedricha, museli by je přirovnat k jeho obrazům. Je krásné, ale děsivé. Naštěstí je dostatečně vysoko a neohrozí jejich žigulík vínové barvy. Oba mají strach z nového života, který si neumějí představit.

„Walter! Fajne, co?"

„Ja. Lepši než u nas. Jasne. Jak to ale všecko dopadně, to něvim…"

„Než z teho němam dva razy dobry pocit…"

„Dybych něměl teho svojeho synka, tak bych či tu nějel!"

„Walter! Co bys doma robil? Bez roboty?"

„Kurta, dyž chceš robiť, robotu dycky najděš."

Walter odpoví rázně, ale ne právě přesvědčivě. Svého kamaráda, kterého zná již od dětství, nespisovně oslovuje „Kurta". Je to pro něj Kurta, žádný Kurt.

Patnáct let staré auto se řítí po německé dálnici.

„Jak se řekně německy to občanstvi?" otočí se Walter ustaraně ke svému spolujezdci.

Kurt vyjekne:

„Kurnik šopa! Davaj pozur! To by byl koněc! Tu, v dojčlandu, s autem cosik porobiť! To by byl koněc, pokud byzme se hned nězabili! Teď, padesat roku po valce!"

„Jak se řekně to občanstvi?" naléhá Walter. Je z dvojice nervóznější, neboť si uvědomuje všechny své nedostatky. Zato Kurt zůstává klidný. Více si věří, protože méně přemýšlí.

„Bunček nam to povi. Dyť tam robi už pul roka."

„Je to dluhe, co…" začne Walter po chvíli znovu.

„Dluhe, dluhe…"

„My zme tu neměli jezdiť! Mam z teho fibra."

„Vidiš! Fiber, to je německy teplota! Cosik umime, stači se jen vzpomenuť. A ty se, Walter, musiš pamatovať vice — mama če učila, jaks byl maly..."

„Nic němumim. Narodil sem se po valce. A už mi bude padesat."

„Nepovědaj, že se nic nepamatuješ?!"

„Ni."

Ani na okamžik se Walter Klučka nezbaví úzkostného pocitu. Je s ním všude, kdekoli se ocitne. Jako celé Slezsko, které vnitřně nehodlá nikdy opustit.

Kurt po chvíli pokračuje:

„My zme fakt hlupi. Ale ten tvuj synek, ten ma dobru hlavu..."

„No, vypada to tak... Martin všecko zvladnul."

„Ja se myslim, že se zleknul, že by musel zostať doma v Ludgeřovicach. Co? Tak se začal učiť, až se mu z hlavy kuřilo... Ja, v Praze, tam se muši měť fajně!"

„V Praze... V Praze se domluviš. Ale v dojčlandu? Co chceš robiť v dojčlandu, dyž němumiš německy?"

„Dyť nam tam Bunček všecko zařidil! Je to dobry synek. A dyť si ho slyšel o Vanocach mluviť, jak byl doma, v Hlučině!"

„Bunček povědal, že se teho moc nězapamatoval. Ale umi se kupiť chleba a vi, jak se v robotě řekně malta, kelňa..."

„Vidiš! Kelňa je tež německe slovo! Cosik umime! Mušime se enem vzpomenuť."

„Vzpomenuť se, Kurta."

Žigulík jede drkotavě po nové dálnici, po bývalé NDR. Walter i Kurt mlčí. Uvědomují si, že všechna jejich slova zde neznamenají nic.

Kolem roku 1934 překvapí Hitler mladého architekta Alberta Speera první velkou zakázkou: na Zeppelinské pláni v Norim-

berku má být provizorní dřevěná tribuna nahrazena kamennou stavbou. Speer se s projektem trápí, práce se mu nedaří tak, jak by si přál. Až v jedné osvícené hodině dostává spásný nápad: dlouhé a široké schodiště, uzavřené sloupovou halou ukončenou dvěma kamennými křídly! Je v tom bezpochyby vliv pergamonského oltáře, jen čestnou tribunu je nutné umístit dominantně do schodiště. Mladý architekt tak jde za meze udělené zakázky. Jeho stavba má měřit — na tehdejší dobu neuvěřitelných — tři sta devadesát metrů, a přesahovat tak i délku Caracallových lázní v Římě téměř dvojnásobně.

Hitler si v klidu prohlíží model. Mlčí. Nedává na sobě znát emoce. Mladého Speera téměř nezná. Obchází návrh z každé strany, odborně ustupuje na správnou vzdálenost pohledu, pak beze slova studuje výkresy. Speer zažívá ten nepříjemný pocit každého architekta, když si investor prohlíží jeho model. Připomíná mu to prohlídku intimních míst u lékaře. Velmi mu na zakázce záleží. Ví, že Vůdce první návrhy architektům pravidelně odmítá a i během stavby vyžaduje detailní změny.

Einverstanden.

Hitler se rychle loučí a odchází. A s neuvěřitelnou rychlostí se i staví. Zeppelinské pláni ustupuje norimberské depo: je odstřeleno, demolici řídí samotný Speer. Speer, jenž je nyní šťasten, cítí se být inspirovaný a jeho duše má sílu, kterou dlouho hledala a nenalézala. Zbavuje se závislosti na svém otci, architektovi a majiteli tradičního maloměstského ateliéru. Odstřelem starého depa se natrvalo osvobozuje od rodinných pout.

Mladý architekt se prochází kolem změti železobetonové konstrukce. Železné tahy visí ven a po několika dnech již začínají rezivět. Tváří v tvář tomuto bezútěšnému výjevu nelze nepřemýšlet o rozpadu a zániku. Albert Speer při pohledu na zničenou stavbu depa vymýšlí něco, co nemá v dějinách architektury obdoby: „teorii hodnoty ruiny“. Werttheorie Ruinen. Vybírá si vhodné materiály a seskupuje je tak, aby jeho stavby byly v době svého rozpadu působivé a krásné jako jejich antické

vzory. Ve svém ateliéru vyhotovuje romantickou kresbu toho, jak bude Zeppelinská pláň vypadat poté, co ji příští generace již opustí.

Za šedesát let se vše beze zbytku naplňuje. Němci se za rozpadající se slavnostní stadion stydí. Je potřeba jej opravit — úkol je svěřen zavedené mnichovské firmě. Jako zednický polír v ní pracuje i český Němec, ludgeřovický rodák Bernard Bunček. Dobrý pracovník: tichý, mlčenlivý, pokorný. Německy trochu umí, za války se jako dítě něco naučil. Rád pije, ale německé pivo mu samotnému nechutná, k pití potřebuje svou společnost. A tak zařídil svým dvěma kamarádům práci u stejné firmy: těší se, jak spolu budou chodit na bavorské pivo do příjemných mnichovských hospod.

Co se da robiť!

Žigulík stále jede po německé dálnici. Oba muži, navlečení do polských kalhot značky Mamut a do károvaných košil a šusťákových bund nakoupených ve vietnamských tržnicích, mlčí. Dobře vědí, kam jedou. Dobře vědí, že německy neumějí. Ale Waltrova nervozita na chvíli mizí. Přemýšlí o tom, že vyjde-li vše podle předpokladů, vydělá v Německu neuvěřitelnou částku peněz. Bude moci koupit synovi v Praze garsonku.

Martin už nebude bydleť jak cigan! Fčil je mu třeba pomocť! A časem se jistě vrati dom.

Kurt usíná. Je spokojený. Nějak to přece všechno dopadne. Nevnímá rádio, které hraje pořád dokola stále stejné anglické písničky. Jen občas je tento monotónní proud přerušen německými reklamami či zprávami, kterým Kurt nerozumí. Nerozumí tady ničemu. Je mu to jedno. Kurt spí.

„Kurta! Vstavaj! Policajti!“

„Co…?“

Zmínka o policii vyděsila i doposud klidného Kurta.

„Walter! Tys jechal rychle? Tys cosik zrobil?

„Ni! Ni! Nevzpomínám se, že bych co porobil."

Oba Slezané se dívají, jak je předjíždí policejní bavorák. Vystupují z něj dva policisté a přicházejí k jejich autu. Jeden z nich oslovuje Waltra:

„Guten Tag! Verkehrskontrolle. Zeigen Sie bitte Ihre Papiere![1]

Smrtelně vyděšený Walter mlčky podává obtloustlému, vysokému strážníkovi řidičský průkaz a horečně přemýšlí, jakou chybu udělal. Napadá ho, že do Německa neměli vůbec jezdit. Ale je pozdě. Pozdě. Zatímco obtloustlý muž kontroluje řidičský průkaz, jeho kolega, jenž díky své konvenční postavě působí mladickým dojmem, si s údivem prohlíží vínový žigulík. Na zadním kole chybí disk, který před půlminutou proletěl kolem jejich odstaveného policejního auta. Obtloustlý muž znovu pohlédne na bledého Waltra:

„Noch Ihren Fahrzeugbrief, bitte."[2]

Walter se andělsky něžně podívá na policistu. Ten jeho pohled opětuje: spatří jemně vrásčitou tvář, ze které září strach jako zimní slunce. Náhle ji však zkalí rys vypočítavé úslužnosti, jež zapůsobí ironickým a až drzým dojmem. Nepřirozená proměna Waltrova obličeje jenom posílí obavy tlustého strážníka, který raději přivolá svého společníka:

„Komm her![3]

Komm her! Téhle větě přece Walter rozumí! Tak na něj celý život volávala babička: Komm her, Walter! Komm her! Waltra prudce zalije sladká vlna úlevy. Ihned vyskočí z auta, ovšem tak nešťastně, že rázným otevřením dveří udeří policistu do jeho obrovského břicha. Ten se nečekaným úderem předkloní. Vzápětí se však napřímí a zkoprnělého Waltra, jenž je o hlavu

• • • • • • • • • • • •

1 Dobrý den! Silniční kontrola. Předložte prosím doklady!
2 Ještě váš technický průkaz.
3 Pojď sem!

menší, obejme a pak reflexivně sevře do mohutných paží. Jeho kolega zatím sahá po pistoli, ale tlustý muž na něj zakřičí:

„Warte mal! Schieß nicht! Verhafte den anderen!“[4]

Přivolaný policista přiskočí k žigulíku. Na jeho předním sedadle pořád sedí Kurt, vylekaný tak, že se nemůže ani hnout. Nad jeho zhroucenou postavou se nese policistův řev:

„Steigen Sie aus!“[5]

Ale Kurt je v šoku a nerozumí.

„Schnell! Schnell!“[6]

Tomu už porozumí. Pomalu, velmi pomalu vystupuje z auta a ztuhle se staví proti strážci zákona. Stojí před ním ve skrčené poloze, cítí dosud křeč v lýtkách a obličej mu křiví bolestná grimasa. Policista jej s námahou otáčí zády k sobě a přiráží jeho toporné tělo k autu, roztahuje mu ruce a rozkročuje nohy. Rychle ho prošacuje.

„Er ist sauber!“[7]

Tlustý policista zatím nakládá s Waltrem obdobným způsobem. Oba Slezané, opřeni o vlastní auto, se dívají jeden na druhého. Kurtova tvář zkroucená bolestnou křečí a smrtelně vyděšený obličej Waltrův.

„Wo sind Ihre Pässe?“[8]

Strážník tuší, že tihle dva neumějí německy a že s nimi bude těžká práce. Walter jeho otázce sice porozumí, ale odpovědět dovede jen česky:

„Na zadních sedadlech, bitte.“

Tomu zase nerozumí policista. Walter pohotově posunkem hlavy ukazuje směrem k zadním sedadlům. Obtloustlý muž

• • • • • • • • • • • • •

4 Počkej! Nestřílej! Zatkni toho druhého!
5 Vystupte!
6 Rychle! Rychle!
7 Je čistý!
8 Kde máte pasy?

na okamžik propouští Waltra ze sevření, otevře zadní dveře žigulíku a nakloní se nad sedadla. Vedle větší krabice s koláči, menší krabice s řízky a bedny piv značky Ostravar tu leží dva pasy. Německé pasy. Bere je do rukou a nevěřícně si je prohlíží. Walter Kluczka a Kurt Hofrichter.

Zasněžená oranice. Jedu tryskem na svém koni. Uniforma SS se prodírá tichem. Bažant nad sněžným polem kopíruje trasu koně. Nevnímám. Mám rád tohle nic, tuhle neexistenci, ticho, které je tak rychlé a tak spolehlivé. Moje ticho.

Válka je prohraná. Bažant se vznáší nad mým koněm. Nedýchám. Teď bych chtěl být zastřelen! Jedu na koni a nemůžu dýchat. Měl bych zastavit a projít se po poli. Ale ženu se tryskem dál. Necítím své čelo, mrazivý vítr je dokonale znehybnil v pouhý bod. Dýchám tím bodem. Měl bych umřít? Otáčím koně a vracím se.

Vezmi život a bude ti vzat. Nevím, kolik lidí jsem zabil. Duší se bojím. Prohrávám. Měním se? Jsem jemnější? Jemný tak, jak budu jemný po smrti? Strhat koně, letět tak, abych neviděl! Mimo zčernalé Německo! Nechci už ten rytířský pocit, ošklivý svět předmětů, který se rozpadl. Zničil jsem skutečně vše?

Snad Jutta? Ale už mě nebaví žít. Prohrál jsem válku? Ztratil ženu? Ne! Byl jsem jenom ponížen. Co s takovým bytím? Úkolem muže je udržovat své bytí ve stabilitě!

Jsem přece jenom ten rytíř. Temný rytíř. Zatím jsem nezradil.

Už jsem u stájí… z dálky volám na podkoního:

„Los!! Nehmen Sie es! Schnell!“[9]

„Ja, Herr Kammler! Selbstverständlich!“[10]

Pouštím uzdu, seskakuji a spěchám po schodech do berlínského jezdeckého klubu.

• • • • • • • • • • • •

9 Rychle! Vemte si ho! Rychle!

10 Ano, pane Kammlere! Samozřejmě!

11

Bernarda Bunčka volají do kanceláře. Z telefonu zní známý hlas:

„Bernard! Zavřeli nas policajti! Musiš im řeknuť, až nas pušča! Něvime, co zme zrobili."

„Kaj stě, Walter?"

„Dyť ti povědam, na policajtach."

„Walter, v kerym městě?"

„Kajsik u Norimberka. Byli zme kusek od Norimberka."

„Daj mi teho policajta."

„Bernard! Přijeď pro nas! Něumime s Němcama mluviť!"

„Walter, teho policajta!"

Bernard Bunček se nadechuje. Neví, zda na takový rozhovor jeho němčina postačí. V přístroji je slyšet jakýsi vzdálený šum, který přeruší pevně vyřčená věta:

„Ja bitte. Hauptmann Drexler."[11]

„Gutentag. Ich bin frend her Walter Klučka und Kurt Hofrichter. Zme dojč in čechoslovakaj. Oba her rob... arbajtet in Norimberk. Firma Mynchen baubyro. Bite, ist meglich... zavolat numer zvo..."

Na druhém konci je chvíli ticho. Pak se ozve rozladěné:

„Gut. Aber die Herren Klucka und Hofrichter sind verpflichtet eine Straße zu zahlen!"[12]

„Vas? Geld...?"

„Sie haben die Straße zu zahlen!"[13]

„A-ha. Ví fil?"

• • • • • • • • • • • •

11 Ano, prosím. Kapitán Drexler.

12 Dobře. Ale tito dva pánové, Klučka a Hofrichter, jsou povinni zaplatit pokutu!

13 Musí zaplatit pokutu!

„Fűnfhundert Mark.“[14]

Bernard se odmlčí. Pak řekne nejistým hlasem:

„Bite, geld calen ich… Morgens. Bite, meglich noch ajnmal her Klučka?“

Policista předá sluchátko stále vyděšenému Waltrovi.

„Walter, oni vas pušča. Co stě porobili? Dali vam pokutu pět set marek!“

„Co?! Bernard, kolik to robi v korunach?“

Bunček chvíli váhá.

„Deset čišic.“

„Paněbože!“

„Ja to za vas zaplatim. Pak mi to vratitě z platu, tu to něni tak vela jak u nas.“

„Bernard! Děkujem! Pušča nas?“

„Ověřuju se vas.“

„Ja?“

„Muša puščič… Adresu na stavbu matě?“

„Bernard! Přijeděš se pro nas?“

„Zitra. Zitra skoro rano sem u vas v Norimberku.“

Zednický mistr Bunček s povzdechem nasedá do svého ojetého auta s modravou metalízou a opouští mlhavý Mnichov. Bavorské pivo mizí v dáli. Je přeložen. Myslel si, že své kamarády jenom zavede na stavbu, a teď tohle. Znovu přemýšlí nad svým životem. Je rozvedený a žije sám. Jediný syn se před několika lety odstěhoval do Ameriky. A tak mu zůstala jenom práce a kamarádi. V Mnichově si získal respekt pro svou předvídavost, se kterou na stavbách čelí problémům. Brzy se stal i tady zednickým mistrem. K podřízeným dělníkům se chová vstřícně, ale přísně. Ale někteří Bunčka rádi nemají.

• • • • • • • • • • • • •

14 Pět set marek.

Své obligátní „scheiße“ doplňují nadávkami o komunistických sviních a českých buranech. Bunček dělá, že nerozumí, a zůstává klidný. Stavbyvedoucí je se Slezanem velmi spokojen. Měsíčně mu přiděluje tučné prémie vyrovnávající jeho nižší plat, který mu byl vyměřen pro jazykový handicap. Všem také oznámil, že Bunček pochází z východního Pruska, a že je tedy také Němec. A požádal podřízené, aby se k němu chovali přátelsky. Ale vysoké odměny vyvolávají závist.

Saupreiss Dreckater! Špinavá pruská svině!

Bavorské nadávce Bunček už tak nerozumí. Slova, která nepochopí, ho nezajímají. Netuší, že německý odpor k Prusům je motivován přesvědčením, že před válkou umožnili Hitlerovi dostat se k moci. I Rakušané spílají Prusům „Piefke“.

Bunček bydlí na ubytovně za pár marek. Brzy si pořídil ojeté BMV. A objevil v sobě zvláštní zálibu v oblékání. K lepšímu životnímu stylu jej přivedl místní šéf ruských gastarbeiterů Alexej, se kterým se domluví rusky. Podobně jako on si kupuje obleky ve zdejším komisním prodeji specializovaném na luxusnější zboží. Když se občas před vstupem do budovy München Baubüro potká se svým šéfem, s hrdostí si uvědomuje, že mnohdy bývá lépe oblečený než on. Pod starším oblekem Hugo Boss nosívá golfovou polokošili Lacoste a na nohou oblíbené boty z krokodýlí kůže. Do výprodeje se dostaly z hotelu, v němž je před časem údajně zapomněl český ministr financí Václav Klaus. Bunček také zhubl. Doléhá na něj osamocenost. Často vzpomíná na kamarády a na svůj prostorný hlučínský byt u lesa. Na zahrádku, na které si postavil udírnu a saunu a kde s oběma přáteli společně popíjeli pivo. Vždy si rozuměl především s Kurtem, rovněž vášnivým fotbalovým fanouškem, ale oblíbil si i nerozhodného Waltra.

Už se na ně těší.

Podzimní Německo dusí mlha. Bunček dlouho hledá své vlastní auto, již od včerejšího večera naložené věcmi z ubytovny. Tak tedy sbohem, Mnichove! Nedá se nic dělat. Jen odjet do Norimberku. Bunček klopýtá v mlze a vytahuje z kapsy klíče. V popraskaném zrcátku auta se jeho tvář roztříští v kaleidoskopický obrazec splývající s tmou, ředěnou jen pohasínajícími světly katedrály.

Přeložen! Na nějaký zkrachovalý stadion, na nějakou zapomenutou ruinu! Jediné, na co se tam dá těšit, je setkání s kamarády, které — jak již ví — propustili z policejní stanice. Ale jinak... I sám stavbyvedoucí měl smutnou tvář, když uvolňoval svého pracovitého Slezana. Nic se nedá dělat.

Bunček si povzdechne a pomalu nastartuje. Jeho auto projede Pöckingem u Starnbergsee a mine tichý dům stojící uprostřed zahrady plné květů. Ale řidič nevnímá osamělý klid tohoto domu a nikdy nespatří starou dámu, která v něm bydlí. Zvolna se jen propadá do těžké houstnoucí mlhy, jakoby mimo tento svět, až kamsi na tmavé jeskynní dno.

Bunček už téměř najíždí na cestu vedoucí k Norimberku, ale na poslední chvíli si to rozmyslí. Vrací se a zamíří na dálnici vedoucí do Wiesbadenu, hlavního města Hesenska. Wiesbaden jsou lázně s vyhlášeným kasinem a Bunčkův ruský boss si je nemohl vynachválit. Bunček si vybaví Alexejovu sebevědomou tvář a je pevně rozhodnut:

„Je patek. Synci v Nimberku chvilu počkaju! Do špilkasina bych se s nimi nepodival. Nikeho tam nepotřebuju! Pokutu sem za ně zaplatil, tak co...“

V Bunčkově hlavě mluví neznámý hlas. Snad je to hlas německé mlhy, který ho nutí uskutečnit tenhle bláznivý nápad a řídí jeho auto směrem k lázeňskému Landeshauptstadtu. Nice severu! Zednickému mistrovi náhle splyne jeho dosavadní život s oním proslulým hráčským městem. Prý jsou to lázně, prý tam hrávají slavní němečtí fotbalisté! Bunček je okouzlen. Co když je tohle začátek nové a úspěšné životní etapy?

Zmnožit úspory vydřené na všech těch nekonečných německých stavbách! Překotné rozhodnutí ho zaplavuje sladkým pocitem štěstí a šero se rychle rozplývá. Kasino je už blízko. Mlha mizí.

„Nic sem tu neviděl. Cosik sem se kupil, to ja, ale nikaj sem nějel! Mušim to vyzkušať!"

Své staré auto zaparkuje přímo na hlavní třídě. V informacích mu mladá dívka s úsměvem podá plán města a černým fixem zakroužkuje nápis Spielcasino. Bunčkovi se zalesknou oči. Poděkuje a rychlým a pevným krokem vstoupí do ranních wiesbadenských ulic.

Z alpské Ebensee přijíždím do Prahy v úterý ráno. Je 7. května a všechno už je jinak. Naše jednotky obsazují stadion Sparty. K Frankovi přišel nějaký Kotrly s generálem Kutlvašrem a s kýmsi od Červeného kříže. Byli tam i Weinmann a komisař Leimer. Frank zůstává pořád ve své kanceláři. S Vůdcem prý mluvil naposledy 4. dubna. Hitler odmítl veškerá diplomatická jednání a důrazně mu připomněl, že válku rozhodne pouze boj. A nasazení nové zbraně. Dnes mi volal a ptal se na můj výzkum. Ale existuje vůbec nějaká zázračná zbraň? O svém tajemství mlčím.

Přemýšlím, zda Speer skutečně poslal Frankovi zprávu, že Hitler povolil vybraným českým průmyslníkům odletět do Paříže. Bude tam i Vambersky, ředitel Denkfabrik Skoda Pilsen. Můj člověk. Američané jsou už na místě. Maršál Kesselring vše zprostředkuje. Jednání o záchraně Československa před bolševiky může začít. A co já?

Praha působí zdánlivě klidně. Místní Němci nechodí do práce a schovávají se ve svých domovech. Dönitz prohlásil město za Lazarettstadt. Nařídil naší posádce složit zbraně do rukou českých uniformovaných sil, ale to vůbec nic neznamená. Teď na konci chtějí Češi najednou bojovat!… Povstání ohrožuje mé plány. Naštěstí Schörner převedl velení na SS, na obergruppenführera

Hildebrandta, s nímž si rozumím. Naše armáda nemůže před Rusy ustoupit. Povstalci nám zabraňují opustit Prahu!

Můj kübelwagen, doprovázený dvěma studebackery, najíždí na kruhovou křižovatku v Dewitz. Uprostřed Platz der Wehrmacht stojí protektorátní policista. Jeho kulatý obličej znervóznila americká auta. Naše americká auta. Za každého propuštěného Žida jedno nákladní auto! Zřetelně vidím, jak policistovi stéká po čele kapka potu. Řine se strašlivou rychlostí po jeho masitém nose. Ačkoli je chladno.

Policista stojí uprostřed kruhového náměstí. A tehdy pohnul očima směrem ke mně, už tehdy, ráno. Co s ním?

Policista se prohýbá v pase jako kovboj v nějakém laciném filmu. Jeho ruka padá k pasu. Poprvé v životě tasí! Pistoli? Ruka vytahuje z kapsy svačinu, kterou mu ráno jeho žena vtiskla do dlaně. To ráno, kdy jej opakovaně prosila, ať se proboha do ničeho nezaplete. Zmýlil se. Má střela prolétá jako hřeb hřbetem jeho pravé ruky. Kulka končí v jeho tlustém břiše, nejspíš plném ranní melty.

Dál už se nic neděje.

III

Marie Tkačiková sedí na lavičce v zahradě v Ludgeřovicích. Je podzim, ale venku je ještě slunečno a teplo. Stará paní spočívá pod třemi jabloněmi, jejichž větve se splétají v jednu jedinou velikou korunu. Má to tady ráda a cítí se tu bezpečně. Záda jí chrání velký patrový dům, který obývá už od války. V jeho šedé břízolitové fasádě se tu a tam zalesknou kousky slídy, dodávající tomuto jinak strohému domu lehce kýčovitý odstín.

Opřena o pohodlné opěradlo lavičky, paní Marie sní. Pak si chvíli jen tak povídá se svým vnukem Waltrem. Trpí samomluvou. Německy si povídá sama se sebou, aniž si uvědomuje přítomnost dvou kluků, kteří ji zpoza plotu zahrady pozorují a výsměšně naslouchají jejímu monologu. Neřeknou jí jinak než „Oma". Tímto německým slovem oslovuje paní Marii i její pravnuk Martin, ačkoli ona už s dětmi dávno němčinou nehovoří. Je v tom letitá obava vtělená ve zkušenost: rodiče a příbuzní potomků mluvících ve škole německy museli za vlády komunistů počítat s ústrky a represemi. Těchto případů ale nebylo mnoho, neboť Slezané se vždy měli na pozoru a chovali i jakýsi dědičný respekt z moci, která se po staletí v Horním Slezsku národnostně i ideologicky tak často měnila. Němčina se proto pěstovala utajeně a z praktických důvodů jen v několika intelektuálněji zaměřených rodinách.

Stará paní umlkne. Odpočívá na dřevěné lavičce, jejíž vodorovná prkna jsou natřena střídavě černou a bílou barvou. Pak udělá pohyb, jako by se chtěla postavit na nohy. Kluci se uleknou a rychle utíkají pryč. Z dálky se nese jejich smích.

„Oma zas telefonovala s Hitlerem! Oma zas telefonovala s Hitlerem…"

„Was machen? Ich bin so alt…“[15]

Marie Tkačiková — jen pár jejích vrstevníků ji ještě oslovuje „Maryko“, avšak „Maryčko“ nebo „Mariechen“ jí už neřekne nikdo — se ztěžka zvedá z černobílé lavičky. Zvolna našlapuje a vzpomíná, jak ji její vnuk vozíval autem na nedělní mši. V červeném ludgeřovickém kostele z režného zdiva se vždy cítila dobře a spokojeně..

„Ja, ja, Walter ist im Deutschland… Už mě nězaveze do kostela… Ja sem tak… Ich bin so alt, ich bin so alt.“

Náhle se jí vybaví vzpomínka na nedávný pobyt v nemocnici. Tehdy se ze všeho dostala jen obětavou péčí dcery Eriky.

„To něni možne… Zas doma, taka stara… Le, eště žiju a už sem byla tak daleko! Ja, ja. Co budu dněska robiť? Was machen, Maryka?“

Ale odpověď nepřichází. V zahradě je náhle zima. Oma pomalu odchází do rodinného domu, do svého pokojíku „pořikat ruženec“.

Oma měla rozvětvenou rodinu. Z jejích tří dětí ale žije už jenom dcera. Oba synové zahynuli ve válce. Leo byl pěchotní unteroffizier a hlídal francouzské pobřeží před anglickým výsadkem. Jednoho slunečného podzimního dne však Leo Tkačik se svými vojáky usnul, a když se probudil z omráčení po úderu pažbou, zjistil, že jeho podřízení jsou mrtvi. Za to byl převelen ke Stalingradu, kde umrzl. Druhý syn, Heinrich, padl na Dukle. Jen dcera Erika měla štěstí. Hned po válce se provdala za slezského rodáka Hermanna Klučku, který se jako jeden z mála tamních mužů po válce vrátil domů. Ale Erika se nikdy nesmířila se smrtí svých bratrů a ani se smrtí svého milého, Helmuta, jenž skonal hned v prvních dnech války při obsazování Francie. Ne, Erika nikdy nezapomene na to, jak se s Helmutem

• • • • • • • • • • • • •

15 Co dělat? Jsem tak stará…

loučila! A jak za tři týdny přišla plačící Helmutova matka a celá v černém jí podávala dopis. Helmut! Její Helmut byl prvním padlým vojákem z celých Ludgeřovic. Chtěl se vyhnout válce, ale nakonec byl povolán do první linie jako pěšák. A padl. Ale Hermann Klučka se vrátil. Eričin manžel se do Wermachtu přihlásil jako dobrovolník, na radu svého šéfa, majitele malé soustružnické dílny. Mohl si vybrat, kde bude sloužit. Válku tak prožil jako mechanik na letišti. Nikdy nebyl na frontě. Nikdy! Zemřel krátce po válce. A tak Erice zbyl jen syn Walter a vnuk Martin. Ubohá Erika!

Oma žije pouze s dcerou a s vnukovou ženou. Má ji ráda, ale snad nikdy paní Klučkovou neoslovila jménem. Také Erika se jménu snachy vyhýbá a Walter ji říká maminko. Paní Klučková pochází z vedlejší vesnice a všichni v domě cítí, že je nutné tento její původ mít stále na paměti. Proč vlastně? Kdysi byla „ta odjinud", potom „ta Waltrova". Ale dnes? Už si na to zvykli. Všem třem ženám Walter velmi schází, ale nejvíce teskní po Martinovi. Pro Omu je pravnuk nepochopitelnou záhadou: Čemu meška v Praze? A čemu furt študuje? Erika se na vnuka zlobí, považuje jeho odchod z domova za projev nemístné svévole. Martinova maminka pociťuje stesk po synovi nejintenzivněji, přesto se společně s Waltrem rozhodli, že Martinovi pomohou se v Praze usadit.

Kübelwagen zpomaluje už na Beethovenstraße, nakonec zastavuje úplně. Nemůže pokračovat v cestě. Před bývalou synagogou v postranní uličce stojí několik nákladních vozů. Vojáci z nich vykládají velké bedny.

„Kdo to nařídil? Jestli budeme takhle pokračovat…!"

Rozmrzele kývnu na svého řidiče. Kübelwagen najede na Heinrichsgaße. Zvednu oči k věži, ale nikoli k modlitbě. Mám za sebou dlouhou cestu. Myslím na manželku a na děti. Situace na bojištích je špatná.